

Sive ea purpureos tellus quæ tendit ad ortus,
 Quæque sub occiduo sole relicta jacet,
 Quæcunque aut gelidas terræ flectuntur ad Arctos,
 Quæve sub australi noscitur esse polo.
 Aut ea quæ extremos nutrit populosa Britannos
 Insula, quæ Oceano cingitur ampla mari,
 Quam longe Europæ tenduntur denique fines,
 Exquirunt fratres omnia regna tuos.
 Omnia non possunt nunc carmina nostra notare :
 Hæc pauca ex multis disseruisse sat est.
 Nam gravis hæc nostras superat provincia vires,
 Vena cui fluitat suavior, ille canat.

A Hæc mihi sufficiat raptim tetigisse canendo ;
 Non facit ad tantum nostra camæna virum.

AD CLARÆ-VALLENSIS.

Post præcepta Patris, præsens dum vita superates,
 Pergite; nam tacito jam fugit illa pede.
 Nec vos pœniteat mundi sprevisse ruentis
1306 Tractandas parvo tempore delicias.
 Tristia quæmodosunt quæcunque, et amara videntur,
 Gaudia post mortem non peritura parant.
 Post lacrymas, gemitus, longa et suspiria vallis,
 In montem excelsum vos trahet ipse Deus.

CARMEN ENCOMIASTICUM

in vitam et obitum B. Bernardi Claræ-Vallensis cœnobij primi abbatis.

AUCTORE BAPTISTA MANTUANO.

(Ex viii Pastorum.)

Bernardi lux festa venit celeberrima Belgis.
 Belga fuit, sex germanos, unamque sororem
 Traxit ad obsequium Christi. Deus omnibus unum
 Inspiravit opus, vitæ genus omnibus unum.
 Mater adhuc prægnans vidit per somnia, crebris
 Se gestare utero catulum latratibus acrem.
 Sic Deus ostendit, venturi qualia partus
 Ora et corda forent contra genus omne malorum.
 Ipse pudicitiam coluit, muliebria passus
 Bella tamen juvenis, roseo quia candidus ore,
 Corda paroxysmis gravibus torquebat, et igne
 Quo Venus accendit teneras incesta medullas.
 Cum peteret Celtas, et nox jam pallida coslum
 Clauderet, hospitium subiit: temeraria noctu
 Hospita sopito juveni petulanter adhæsit,
 Admovitque latus lateri. Scelus ille repente
 Horrui, et magno socii clamore vocatis
 Nequitiam facto vicit terrore furentem.
 Ingens forma malum, quo nulla nocentior herba
 Per juga Thessaliæ legitur, per Phasidis arva.
 Tradidit ingenium sacris sermonibus, omne
 Quod docuit Christus, quod prædixere prophetæ,
 Quod didicit Moyses Panchæo in vertice, secum
 Assidue meditans, sine præceptoribus ullis
 Scivit, et idcirco silvas habuisse magistras

B Se dicebat; inops vixit: sed munda volebat
 Vestimenta, situm damnans, sordemque perosus.
 Id curæ quod vulgus habet pro corpore, solam
 Transtulit ad mentem, vitiorum acerrimus hostis.
 Si populis certamen erat, discordia regnis,
 Bernardus pacator erat, legatus ad urbes
 Ibat, et ad reges odium fracturus et iram,
 Munere fungentem tali videre Alemanni.
 Videre Insubres quondam, videre Aquitani.
 Si quando in dubiis nutabant pectora rebus,
 Ipse erat interpres ducens mortalia corda
 De tenebris ad lumen, uti solet ignea lampas
 Longinqua de turre micans adducere noctu
 Turbine jactatos secuta ad littora nautas.
 Prodigiiis, quot vix numero comprehendere fas est,
 Claruit, occultas hominum cognoscere curas,
 C Pelleret avernales genios, curare jacentes
 In languore potens: ideoque impleverat orbem
 Fama Viri, nomenque volans peregrina per ora.
 Sex decies fundasse decem Cistercia tecta,
 Dicitur: unius valuit prudentia tantum.
 Sacra igitur meritis hujus vigesima tanti
 Est aurora patris, qua sese in summa recepit
 Limina supremi quod continet omnia cœli.

S. BERNARDI EPITAPHIUM,

Auctore Adamo de Sancto-Victore.

Claræ sunt Valles sed claris Vallibus Abbas
 Clarior his clarum nomen in orbe dedit.
 Clarus avis, clarus meritis, et clarus honore,
 Claruit eloquio, religione magis.
 Mors est clara, cinis clarus, clarumque sepulcrum;
 Clarior exsultat spiritus ante Deum.

Martyrio Magni celebrato, magnus ad ipsum
Colligitur Martyr; par sine morte pari.

In manuscripto codice Aquicinctensi legitur carmen sic inscriptum : « venerabili abati Claræ-Vallensensi Bernardo, Anselmus, in laudem Claræ-Vallis, » sub hoc initio :

Vallis deveza, quam mons devezus opacat.

DESCRPTIO

POSITIONIS SEU SITUATIONIS MONASTERII CLARÆ-VALLENSIS.

Si situm Claræ-Vallis nosse desideras, hæc tibi scripta sint pro speculo. Duo montes non longe ab abbazia habent initium, qui primo angustæ vallis interjectione distincti, quo magis ad abbatiam appropiant, majore hiatu fauces dilatant : quorum alter alterum abbatiz latus dimidium, alter totum occupat. Alter secundus 1307 vinearum, alter frugum fertilis, jucundum visui, et usui commodum ministerium præbet : dum per deveza latera in altero crescit quod comedatur; quod bibatur, in altero. In summis montium frequens monachis labor est, amœnus quidem et quiete jucundior, ramale vetus colligere, et colligare fasciculos ad comburendum. Squalentes exstirpare dumos, et solis aptos ignibus aptare, eruderare sentes, evellere, destruere, disperdere (ut secundum Salomonem dicam) spuria vitulamina (*Sap. iv, 3*), quæ crescentium arborum vel ligant ramos, vel radices suffodiunt, ne impediantur rigida quercus sublimes salutare sidera vertice, tilia mollis brachia explicare, fissilis et flexilis fraxinus libere se in altum extendere, patulave fagus in latam expandere.

Porro abbatiz pars posterior in latam desinit planitiem, cujus partem non modicam murus occupat, qui abbatiam diffuso cingit ambitu. Intra hujus septa multæ et variæ arbores variis secundæ fructibus instar nemoris pomarium faciunt : quod infirmorum cellæ contiguum, infirmitates fratrum non mediocri levat solatio, dum spatiosum spatiantibus præbet deambulatorium, æstuantibus quoque suave reclinatorium. Sedet ægrotus cespitem in viridi, et cum inclementia canicularis immiti sidere terras excoquit, et siccata flumina, ipse in securitatem et absconsionem et umbraculum diei ab æstu, fronde sub arborea ferventia temperat astra : et ad doloris sui solatium, naribus suis graminæ redolent species. Pascit oculos herbarum et arborum amœna viriditas, et pendentes ante se, atque crescentes immensæ ejus deliciae, ut non immerito dicat : *Sub umbra arboris illius, quam desideraveram, sedi, et fructus ejus dulcis gutturi meo* (*Cantic. ii, 3*). Aures suavi modulamine demulcet pictarum concentus avium : et ad unius morbi remedium, divina pietas multa procurat solatia, dum aer nitida ridet serenitate,

A terra fecunditate spirat, et ipse oculis, auribus, naribus, colorum, canorum, odorum delicias haurit.

Ubi pomarium desinit, incipit hortus intercisus distinctus areolis, vel potius divisus rivulis intercurrentibus. Nam licet aqua dormitans appareat, pigro tamen decurrit elapsu. Pulchrum et hic infirmis fratribus præbetur spectaculum, dum super viridem puri gurgitis marginem sedent, vitrea videre sub unda pisciculos ludere, et natatu obviam militarem repræsentare congressum. Aqua hæc piscibus aëndis, et rigandis oleribus duplici ministerio servit : cui Alba, famosi nominis fluvius, indefesso meatu fomenta ministrat. Hic per multas abbatiz officinas transitum faciens, ubique pro fideli obsequio post se benedictionem relinquit : qui ad hoc cum multo quidem labore conscendit, non integer, nec tamen otiose pertransit. Ipse quidem mediam vallem flexuosum intersecans per alveum, quem non natura, sed fratrum industria fecit, dimidium sui mittit in abbatiam, quasi ad salutandum fratres, et se, quod totus non venerit, excusandum, quippe qui totius capax canale non invenit. Et si forte amnis ipse inundans impetuoso excursu proruit, objectu muri retroactus subitus quo eum necesse est fluere, in se ipsum recurrit, et refluxum denuo defluus amplexatur. Intromissus vero quantum murus, portarii vice, permisit, primum in molendinum impetum facit, ubi multum sollicitus est, et turbatur erga plurima, tum molarum mole far comminuendo, tum farinam cribro subtili segregando a furfure.

Hic jam vicina domo caldariam implet, se igni coquendum committit, ut fratribus potum paret, si forte sterilis vindemia cultoris industriæ non bene responderit, et defectu sanguinis uvæ, de filia fuerit festucæ supplendus. Sed nec sic se absolvit. Fum enim ad se fullones invitant, qui sunt molendino confines, rationis jure exigentes, ut sicut in molendino sollicitus est, quo fratres vescantur, ita apud eos paret, quo et vestiantur. Ille autem non contradicit; nec quidquam eorum negat quæ petuntur : sed graves illos, sive pistillos, sive malleos dicere mavis, vel certe pedes ligneos (nam hoc nomen saluoso fullonum negotio magis videtur congruere)